

Magyar Zsolt

**Részletek a hosszúhetényi
plébánia történetéből**

**Hosszúhetényi Honismereti Füzetek 5.
2005.**

Lektorálták:

Dr. Andrásfalvi Bertalan
Dr. Varga László

Kiadja:

Nemes János Általános Művelődési Központ, Hosszúhetény

Felelős kiadó:

Radó Zoltánné

Sorozatszerkesztő:

Papp János

Hosszúhetény Honismereti Füzetek

ISSN 1416–7638

Tördelőszerkesztő:

Sulyok Tamás

Nyomdai munkálatok:

Molnár Csaba Nyomdája, Pécs

*„Ajánlom ezt a munkát a valaha
Hosszúhetényben szolgált papok emlékének.”*

Tartalomjegyzék

Ajánlás	6
I. Bevezető	7
II. Szemelvények a hosszúhetényi plébániatörténetből	10
<i>II.1. Régi és új hosszúhetényi templomok.....</i>	<i>10</i>
<i>II.2. Korabeli leírások a plébánia állapotáról.....</i>	<i>15</i>
<i>II.3. Egykori plébánosok.....</i>	<i>18</i>
II.3.1. Losontzy Sámuel és Hegyessy László	18
II.3.2. Három arckép a XX. század első feléből	21
II.3.3. Néhány pillanatkép a XX. század második feléből	27
<i>II.4. Az ünnepek és a misék sajátosságai.....</i>	<i>30</i>
III. Zárszó.....	32
Felhasznált irodalom.....	33
Függelék.....	35
<i>I. A hosszúhetényi plébánosok névsora.....</i>	<i>35</i>
<i>II. A hosszúhetényi káplánok névsora.....</i>	<i>36</i>
<i>III. Az hosszúhetényi kántortanítók és kántorok névsora</i>	<i>41</i>
<i>IV. Nagy Gábor káplán visszaemlékezése.....</i>	<i>43</i>

AJÁNLÁS

Csak az tudja megbecsülni jelenét, s építeni jövőjét, aki tudja, miből nőtt ki az, amiben élünk. A régi korok kutatása, vizsgálata, nem csupán kedvtelés, vagy kíváncsiság kielégítése, hanem tiszteletadás az ősöknek.

Kívánom, hogy amint a szerző emléket kívánt állítani mindazoknak, akik Hosszúhetény lakóinak lelki épülését szolgálták, úgy az olvasó is tisztelettel hajtson fejet és mondjon imát értük.

Antal Géza apátplébános

I. BEVEZETŐ

Jelen írás elsősorban személyes érdeklődésből íródott. Kutatásaim úgy kezdődtek, hogy egy nagyobb munkán dolgoztam, ami a lelki élet szempontjából igyekszik a hosszúhetényi egyházközség történetét felölelni. Ez elsősorban szakmai téma, ami nem mindenki számára érdekes és nagyon sok száraz adattal dolgozik. A munka során azonban élvezettel olvastam azt a dokumentumot, amely kiindulási alapot képzett számomra, vagyis a hosszúhetényi plébánia történeti naplóját¹.

Jelen tanulmány érdekesebb részeket igyekszik kiragadni a hosszúhetényi plébánia történetéből, megpróbál kitörni abból a keretből, ami a történeti tárgyú írásoknál állandóan fennálló veszély, hogy unalmas, adatokból álló felsorolás lesz, vagy követhetetlen fejtegetéseket igyekszik logikai sorrendbe állítani. Ebből következik, hogy egyáltalán nem a teljesség igényével íródott.

Egyháztörténeti szempontból közelítem meg a témát, ami azért tűnt helyesebbnek számomra, mivel ezzel már foglalkoztam és a jövőben is kívánok foglalkozni, valamint a hosszúhetényi plébánián helyben megtalálható a források nagy része, ami elengedhetetlen feltétele a hiteles kutatásnak.

Tehát jelen munka középpontját képezik azok az egyháztörténeti szempontból – általam – érdekesnek tartott események, szemelvények, amelyek adalékok lehetnek Hosszúhetény történetéhez.

Források tekintetében erősen válogattam (ezeket Bezeredy Győző részben már felsorolta *Hosszúhetény című* könyvében). Ehhez hozzátenni csak néhány iratot tudok, ami lényeges és új információ, azt lehetőség szerint megemlítem. A plébániatörténet legfontosabb dokumentuma a Napló. Ezen kívül megpróbáltam további egyházi dokumentumokat feldolgozni, amik a XVIII. századtól kezdődően nagyrészt megtalálhatóak a plébánián.²

A kutatás főbb nehézségei elsősorban abból adódtak, hogy a források mindig egy ember álláspontját tükrözik, azonban ez nem feltétle-

¹ *A hosszú-hetényi r. k. plébánia történeti naplója*, I-III. kötet, Hosszu-Hetény, 1901-1997. (kézirat); a továbbiakban: Napló

² ld. Felhasznált irodalom

nül azonos a teljes valósággal. Ez különösen a XX. század történetében szembetűnő, hiszen az öregek még emlékeznek nagyon sok dologra, ami több szempontból hitelesebbnek tartható, mint az írott források. Ezenkívül további problémát jelentett az, hogy a XIX. században nagyon sok irat elveszett Hegyessy László plébánossága alatt. A maradványokat a XX. század elején és közepén gyűjtötték össze Schmidt Béla és Hantos Béla plébánosok, akik ezen felül a saját korukat kitűnően dokumentálták, de sajnos az őket követő plébánosok (főleg a 80-as, 90-es években) nem törődtek ezekkel a dokumentumokkal, így azok nagy része elveszett, ill. a plébánia 1997-es felújításának esett áldozatul.

A hosszúhetényi plébánia kutatását Schmidt Béla esperes-plébános kezdte el, abból az egyszerű okból, hogy az egyházi rendelkezések előírják történeti napló vezetését. Ennek ellenére 1901-ig ezt egyetlen plébános sem tette meg. Schmidt a rendelkezésére álló iratok alapján megpróbálta rekonstruálni a 1689–1901-ig tartó szakaszt³, azonban meglehetősen kevés forrás állt a rendelkezésére. Ásatást végzett, rendszerezte az anyakönyveket, elemezte a *Visitatio Canonica*-kat⁴, valamint kutatta a szájhagyományt is. Elkezdte vezetni a plébánia-történetet, ennek köszönhető, hogy 1901-től kezdve részletes feljegyzéseink vannak a plébánia történéseiről, annak ellenére, hogy utódai hanyagabban végezték a Napló vezetését. Az őt követő plébánosok közül Hantos Béla nevét kell megemlíteni, aki 1940-ben került a községbe Pécsről. Hantos rendszerezte az addigi kutatásokat, kijegyeztelt több Schmidt számára ismeretlen latin nyelvű forrást és elkezdte tüzetesebben kutatni a templom történetét. Feldolgozta továbbá az 1920–1940-ig tartó időszakot, mivel az akkori plébános, Pelcz Árpád kissé rendszertelenül vezette a Naplót. Kutatásainak 1947-ben bekövetkezett hirtelen halála vetett véget. Később minden munka, ami a község történetét kutatta szükségszerűen használta a plébániatörténe-

³ Ennek összefoglalását ld. MAGYAR Zsolt, *A hosszúhetényi plébánia története 1901-ig* = Zengő, 2001 december.

⁴ Eredetileg a szenttéavatási eljárás során alkalmazott eljárás, amikor a Szentszék megbízottjai ellátogattak arra a helyre, ahol a szent élt, és elkészítették a szenttéavatási jegyzőkönyvet. Később jelenti a püspöki látogatásokat az egyes egyházközségekben, melynek során szintén jegyzőkönyv készült az akkori állatokról.

tet, de sajnos mindegyikben felfedezhető tévedés és meglehetősen elnagyoltak.

A tanulmány szerkezete a következő: az első fejezet a hosszúhetényi templomokról szól, ezt érdekes leírások követik a plébánia állapotáról. A harmadik részben néhány hosszúhetényi plébános életrajzából idézek. A negyedik részben a vallási szokásokról írok: az ünnepek, misék sajátosságairól. A függelékben felsorolom a hosszúhetényi plébánosokat, káplánokat és kántor(tanító)kat, valamint közlöm Nagy Gábor egykori káplán visszaemlékezését.

II. SZEMELVÉNYEK A HOSSZÚHETÉNYI PLÉBÁNIATÖRTÉNETBŐL

II.1. Régi és új hosszúhetényi templomok

Már régen feledésbe merült az a tény, hogy Hosszúheténynek más temploma is volt, mint a jelenlegi, ami immáron 260 éve áll jelenlegi helyén.

Először Hantos Béla plébános jött rá, hogy a jelenlegi templom már a harmadik Hosszúhetényben.

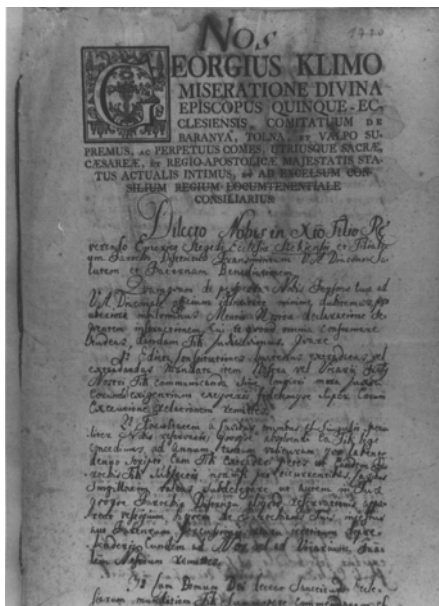
A legelső templom teljesen a feledés homályába vész, azonban Losontzy Sámuel *Conscriptioja*⁵ 1766-ból leírja, hogy a mai templom, a török időkben rombadőlt templom alapjaira épült. Ez a templom azonban kisebb volt a mainál, a szélessége megegyezhetett a maival, de rövidebb volt. Hogy mikor épülhetett, arról csak találgatni lehet. Bezerédy Győző azt írja könyvében, hogy Hosszúhetény is templom építésére kötelezett falu lehetett.⁶ Szt. István király alatt azonban minden 10 falunak kellett templomot építenie. Pécsváradon volt templom, hiszen itt volt a monostor, nem valószínű, hogy Heténynek is kellett kőtemplomot építenie. A XIV. századból származó több helyen idézett pápai tizedlajstrom, említ egy János nevű papot, aki 1333–35 között biztosan itt szolgált. Feltételezhetjük, hogy ekkor volt templom is itt, ha helyi plébános is működött. Egy kb. háromszáz éves templom valóban romba dőlhetett a hódoltság alatt, de akár előtte is. Főleg, ha az Árpád-korban építették. Erről biztos adatot egy műemléki feltárás hozhat, azonban ezt nagyon megnehezíti az, hogy ezen a helyen áll a mai templom, ráadásul, egy esetleges ásatás se biztos, hogy a templom alapjánál többet találna, mivel a köveket felhasználhatták egyéb építkezésekhez, vagy az új templom felépítéséhez.

⁵ conscriptio = összeírás

⁶ Bezerédy, 25.

A második templomról szóló adatok még homályosabbak. Gyakran lehetetlen kibogozni, hogy melyik „régí” templomról beszélnek, és még az sem biztos, hogy két külön templomról van szó.

Brüsztle *Recensio*-ja⁷ leírja a régi templomot, az 1721-es *Visitatio Canonica* alapján. Ezek szerint három oltár volt benne, a főoltár Szt. Miklós képével, két oldalán Szt. Adalbert és Szt. Márton szobrával. A bal oldali mellékoltár az Üdvözítő oltára volt, a jobb oldali pedig a Fájdalmas Szűzanyáé. Az 1900-as évek elején Schmidt plébános ásatást végzett a plébániakertben, miután szőlőültetés közben rátalált egy épület alapjaira, amely Kelet-nyugati irányban terült el 15 méter hosszan és 6–7 méter szélesen. Bejárata az épület közepén volt Délről, a bejárathoz téglaut vezetett. Ezt megjegyzi az 1733-as *Visitatio Canonica* is, ami azonban azt írja a templomról, hogy szűknek bizonyult és falai dűledező állapotban voltak.⁸

Az 1770-es Klimó-féle *Visitatio Canonica* első oldala

⁷ BRÜSZTLE József, *Recensio*, Pécs, 1879, III., 79-93. (továbbiakban: *Recensio*; a teljes címét ld. a Felhasznált irodalomban)

⁸ Quia parvae capacitati, et pro populo parochialis insufficiens esste, muri praeterea ob antiquitatem jam mirosi et labefactati, hinc opera communitalis Hosszu-Hetényi et Martonfa lapides et lateres exusti ad viginti millia, a defuncto episcopo Quinque-Ecclesiensis (Nesselrod) collata, jam connecti sunt pro exstrumenda mora et ampliori sunt pro exstrumenda nova et ampliori ecclesia ex fundamento. [A csekély befogadóképesség miatt és mert a nép számára nem volt elegendő a hely, és mert a falak már összedőléssel fenyegettek a hosszúhetényi és martonfai egyházközség tagjai köveket hordtak össze és hozzátették ahhoz a 20 000 darab

Hosszúheténynek biztos nem a mai templom az első temploma. Ha apátsági plébánia volt és a környék központi települése, akkor már nagyon régen lehetett temploma.

A rendelkezésemre álló információk alapján úgy gondolom, hogy az első templom még a török idők előtt összedőlt és utána épült a templom a plébániakert helyén még a török bevonulása, vagyis 1543 előtt, ami a török hódoltság alatt megmaradt, de a XVIII. század elejére romos állapotba került és kicsinek is bizonyult, hiszen Hetény lakossága ekkor jelentősen megnövekedett. Ezzel az elmélettel helyére kerülnek a források adatai, de a teljes igazságot csak egy ásatás hozhatja meg, amit először a plébániakertben lenne célszerű elvégezni. Az 1829-es *Visitatio Canonica* még megjegyzi, hogy, hogy a régi templom falaiból épült az új templom⁹

A mai templommal már könnyebb dolgunk van, mert szinte mindent tudunk építésének körülményeiről, azonban a források nem egységesek az építés évét illetően, lehet olvasni 1733-at¹⁰, 1740-et, 1741-et¹¹. A tények a következők: 1733-ban kezdték el az építést még Nesselrod pécsi püspök 20 000 téglát kitevő ajándékából, valamint Hetény és Martonfa lakosai által összehordott kőanyagból. 1740-ben a *Recensio* szerint Berényi püspök megbízásából Fonyó Sándor püspöki helynök felszentelte a falakat, Szt. Miklós püspök tiszteletére. A főoltár Szent Miklós ereklyét rejt magában. Azonban az építkezést csak Klimó György pécsi püspök fejeztette be. Tető került az épületre, elkészült a homlokzat és a torony. Az 1760-as évek első felében már bizonyosan készen volt, bár Országh László segédpüspök szerint nem volt felszentelve, ami abból adódhatott, hogy már elfelejtődött a 29 évvel ezelőtti felszentelés, mivel akkor még nem is volt kész a templom. Mindenesetre nincs említés arról, hogy később felszentelték volna. Ebből a korból származik, vagyis a templommal egyidős, az oltárkép (Szt. Miklós püspök), a mellékoltárak képei (A megfeszített

téglához amit a megboldogult Nesselrod püspök gyűjtött össze. Mindezt egy új és tágasabb templom felépítésének céljából tették.], idézi: *Recensio*, III., 83.

⁹ de elevatis antiquis muris

¹⁰ Bezerédy képaláírás, 81.o. (ezt a hibajegyzék kijavítja 1740-re)

¹¹ Ezt Losontzy plébános írja, azonban nem mérvadó, mivel 1766 januárjában írja, hogy 25 éve épült a templom, és ilyen távlatból, ráadásul év elején nem jelentős eltérés.

Jézus és a Boldogságos Szűz népével), a szószék, a szószéken lévő angyalszobor és az oltárkő ereklyéi.

A templom szobrainak nagy részét Schmidt plébános szerezte be, az oltár és a szószék aranyozását, valamint meszelt (pontosabban „piszkosfehér”) falainak festését Hantos Béla szervezte meg. Ekkor készültek a Gebauer freskók is az oltárnál, a diadalíven és az oldalfalon. 1943-ban Virág Ferenc püspök a felszentelés 200. évfordulóján megáldotta az akkor restaurált templomot. A külső restaurálás 1960-ban készült el. Ez azonban nem volt elég szakszerű, ezért 1963-ban megszüntették a templom műemlék jellegét.

A községi Mária kápolna valamikor 1783 és 1829 között épült. Nem a hívek építették, hanem a község és az is tartotta fenn. A községháza előtt állt, de amikor a 1973-ban az országutat építették nem fért volna el, ezért lebontották és újjáépítették a *Templom téren*, ahol ma is áll. A benne található Fájdalmas Szűzanya szobra nagyon régi. Valószínűleg még az előző templomból való (a jobb oldali mellékoltár a Fájdalmas Szűzanya oltára volt). Kidolgozása arra enged következtetni, hogy helyi művész alkotása.

A Zengő-hegyi Mária kápolna eredete 1797-ig nyúlik vissza. Eszterházy Pál László püspök ekkor állítatott a mai kápolna helyén egy fából készült Mária szobrot, ami azonban 1892-ben leégett. A hívek – mivel ez akkor már búcsújáró hely volt – új kőszobrot készítettek Kiss György szobrászművésszel. A szobor védelmére 1907-ben emelték a kápolnát és mögötte a keresztet Gr. Zichy Gyula püspök adományából. 1954-ben készült az oltár, ami Szent Emeritus és Szent Honoratus vértanúk ereklyéit rejt. Szeptemberben és májusban zárandoklat volt a kápolnához, amit később a hatóságok betiltották.

A hetényi templom az 1900-as évek elején

II.2. Korabeli leírások a plébánia állapotáról

A legelső plébániaépületekről nem tudunk semmit, mivel könnyen romló anyagból készültek (kőház csak a templom lehetett), írásbeli feljegyzéseink pedig nem maradtak fent.

A hódoltság alatt jezsuita szerzetesek működtek itt, 1689-től pedig domonkosok, Dallos Nándorné gyűjtése alapján a szerzetesek az 1953-ban lebontott ún. Korzsinek féle házban lakhattak, ahol később az iskola is működött.¹²

Az első plébániaépületet, ami a hódoltság után épült 1706-ban a község építtette, falai sárral bevert gallyakból voltak, teteje zsúp.

1766-ban Losontzy Sámuel ezt írja róla: „A papház 60 éve épült [vagyis 1706-ban], megette az idő, alacsony, sötét és szűk. Sövényből van, melyet kívül-belül besároztak. Többször javították már. Teteje korhadt, beesik az eső. Ablakai üveg és hártya. Földpadlós, ennek porától a könyv, ruha és tüdő pusztul, mennyezetgerendázata nincs jól összeillesztve, egerek, patkányok járnak át a réseken. Konyhája ablaktalan, szűk, alig egy ölnyi. Kályhái kiégtek, összedőltek. Tűzveszélyes. Kijárata a kertbe a szűk és síkos lépcsőn télen veszélyes. Istállója nincs. Kamrája se. Vendégszobája se. Csak 400 lépésre van egy kút. Próbáltak ásni kutat a kertben, de másfél ölnyi mélyben sziklára akadtak. Kerítés is kellene, a kert ... állatok prédája.”¹³

17 évvel később ezt olvashatjuk a *Visitatio Canonica*-ban: „A ház amilyen régi, épp olyan rossz minden részében, úgyhogy összedőléssel fenyeget. Különösen veszedelmes a tetőzete, melyen az eső és a hó áthatol.”¹⁴

¹² Dallos Nándorné, *A hosszúhetényi iskola a története*. Hosszúhetény, 1997, 7.

¹³ Hantos Béla fordítása

¹⁴ *Visitatio Canonica*, 1783. (*Schmidt Béla fordítása*)

Az 1783-as Eszterházy-féle Visitatio Canonica első bekezdése

1784-ben új plébániaház épült, amit Hegyessy plébános beiktatásakor, 1835-ben felújítottak, és megmagasítottak. Ezután azonban következett 65 év teljes elhanyagoltság, melynek végére a következőképpen nézett ki az épület: „Kívülről úgy tűnt fel, mint egy elhagyott útszéli kocsmá, csak a cégér hiányzott róla. A házba két oldalt idomtalan lépcsőzet vezetett, melynek korhadt fazsindely tetőzete verébtanya, alsó része pedig tyúkól volt. ... A folyosón iszonyú jelenet tárult a belépő elé. Jobbról tátongott a pincelejárát két méter hosszú csapóajtóval, melyet, ha valaki felemelt, csak életveszéllyel bocsáthatott le újra. A folyosó téglaburkolatából csak a fele volt meg, és így a belépő idegennek ugyancsak alázatosan lábujjhegyre kellett néznie, ha nem akart az első lépésnél akaratlanul is a szép templomi énekbe kapni: «Ím arcunkra borulunk». A folyosó végén faragatlan deszkából összetákolt padlásfeljárát éktelenkedett, mellette pedig, mint valami sűrűreg, a piszkos és az egész házat bűzével betöltő árnyékszék rozzant ajtajai nyíltak.”. De kerüljünk csak beljebb: „Ez a kellemetlen benyomás fokozódott, amint az ember a lakóhelyiségekbe lépett. A ház beosztása ilyen volt: elől négy egymásba nyíló szoba, azután következett a konyha, majd a «csárdá»-nak nevezett cseléd-

szoba, melyet elődöm [Hegyessy László] ebédlőnek használt, ebből nyílt az éléskamra, melynek falaira évtizedeken át az árnyékszék ammóniákos festékanyaga alkotta meg utálatos képeit. A szobákba lépve megborzadt az idegen. Az iroda, melyet elődöm ebédlőnek használt, az utolsó 20 év alatt soha nem volt meszelve, a három következő szobában óriási zöld kályhák ... [voltak], melyeknek hatalmas tábláin egy hüvelyknyi épp területet még keresve sem lehetett találni, a padlók ... kirothadtak, annyira, hogy lépten nyomon vagy a kiálló szegekben, vagy a meredező lukakban botlott meg az ember. ... A lakóházhoz teljesen méltók voltak a többi épületek, úgyszintén az udvar és a kert. A kapunak csak a helye volt meg, a kapuszárnyakból néhány darab deszka a fal mellett hevert. A kert kerítését a hetényi hívek már rég elégették, csak néhol düledezett egy-két ... karó, mint a régi kerítésnek szomorú tanúja és maradványa. Az udvarban volt valamikor egy kút, mely azonban bedőlt. Az uradalom a hetvenes években új kutat ásott, de ebben soha nem volt víz. A kútból kiásott kő és föld mind az udvarban volt felhalmozva a többi sok szeméttel együtt, mely 65 éven át összegyülemlt. Mikor először megláttam, azt hittem, hogy a plébániaudvar a falu szemétkerakó helye.”¹⁵

Schmidt Béla alatt felvirágzott a plébánia és a templom, az őt követő Pelcz esperes, azonban ezzel nem törődött, 1940-ben ilyen kép fogadta az új plébánost, Hantos Bélát: „Mikor a hó elolvadt – mely a plébánia átvételekor még fél méter magasan fedte az udvart ... láttam csak a romok és [az] elhagyatottság borzalmait. ... Az udvar egész mivoltában szemétdomb volt: kezdődött a mosókonyha ajtajában és tartott az istállóig.”¹⁶

¹⁵ Napló, I, 44-46.

¹⁶ Napló, II., 176.

Egykorú képeslap a plébániáról és a templomról
(az 1900-as évek eleje)

II.3. Egykori plébánosok

II.3.1. Losontzy Sámuel és Hegyessy László

A XVII–XVIII. századból egy-egy érdekesebb figurát választottam ki, akik mind mély nyomot hagytak a helybeliek életében.

Losontzy Sámuel Erdélyben született református családba. Ennek ellenére szemináriumba került és 1750-ben pappá szentelték. Jól beszélt németül és franciául, a kötelező latin mellett. 1760-ban egy homályos ügy miatt a Szentszék elé idézték, és egy évet számkivetésben töltött. 1762-ben került Hosszúheténybe plébánosnak, de 1765-ben újra bevádolták a Szentszék előtt. Ezúttal sikerült kikerülnie a számkivetést. 1769-ben Ország László segédpüspök ezt írja róla: „A hívek panaszojják, hogy nem értik a beszédét, hogy szerzetes gyóntatót soha nem hoz, búcsúszőnokat soha nem hoz, pedig 3 forintot kap erre. Gyóntatásban nehézkes. Fiatal és rossz erkölcsű asszony vezeti a házát – bár semmi rosszat nem tudnak róla – mégsem illő, hogy pap-

házban ilyen személy legyen. A szentlászlóiak és üveghutaiak¹⁷ kifogásolják, hogy nem prédikál és az evangéliumot sem olvassa fel. A böjtöket és ünnepeket nem hirdeti. Kívánatos az elhelyezése!”¹⁸

Mégsem helyezték el. Élete végéig Hosszúhetényben maradt, még megélte az új plébánia építését, de sokat betegeskedett. 1785-ben halt meg, Hosszúhetényben temették el.

Hegyessy László (1807–1904) rendkívül hosszú ideig, 65 éven keresztül volt plébános Hosszúhetényben. (teljes nevén: Hegyesi Hegyessy László, ahogy ez a hosszúhetényi *Templom téren* álló sírján is olvasható, eredetileg: Gruber). Szülei Hegyessy Ádám és Aidinger Borbála voltak. Fiatal tehetségként indult, már 21 évesen elvégezte a szemináriumot, de pappá szentelésére várni kellett fiatal kora miatt. Püspöki szolgálatba került, írnokként. 1830-tól, felszentelése után, udvari káplánként szolgálhatott báró Szepesy Ignác püspök mellett. 1832–35 között püspöki titkárként és irodaigazgatóként dolgozott, majd amikor 1835-ben Grabarics József Lázár hosszúhetényi plébános, 78 éves korában meghalt, elnyerte a Hosszúhetényi plébániát. Grabarics plébános urat sokan szerették jó kedélye, barátságos és vendégszerető jelleme miatt. A nála 50 évvel fiatalabb püspöki titkár (vagy, ahogy akkor hívták: titoknok) azonban egészen más volt. Itt töltött éveire a következő volt a jellemző: a plébániaépületen 65 éven át semmiféle javítás nem történt, a templomot teljesen elhanyagolta. Többször összeütközésbe került a helybeliekkel. Így jellemzi Schmidt Béla plébános, az akkor még élő Hegyessy Lászlót: „Az öregúr kemény magyar ember, de jószívű volt. Jó szóért az ingét is levetette volna, ha azonban valaki ellenére cselekedett, azzal szemben bizonyosan az ököljogot használta. Provisio¹⁹ és keresztelés dolgában híveit annyira rendhez szoktatta, hogy az ő idejében éjszaka vagy délután senki sem mert papot hívni ..., mert azt bizonyosan kidobta”²⁰. A nép tisztelte benne a nemesurat is, aki hintón vagy lóháton közlekedett.

¹⁷ 1797-ig Hosszúhetény filiái voltak Püspökszentlászló és Kisújbanya (Neue Glashütte).

¹⁸ *Visitatio Canonica* 1769. (Hantos Béla fordítása)

¹⁹ Vagyis a pap hívása halálos beteghez, a szentségek feladásának céljából.

²⁰ Napló, I., 16.

Ehhez jött még, hogy meglehetősen szókimondó ember volt és nyilvános helyen is sokszor elszólta magát, mind a hívei, mind a hatóságok előtt. 1860-ban pl. fél évre börtönbe került felségsértés miatt. Híveivel szabadszájúsága miatt is összeütközésbe került, azonban az igazi botrány 1895-ben volt. Ekkor zajlott ugyanis a kántortanító választás, mivel id. Nagy Mihály 35 év tanítóskodás után nyugalomba vonult. A nép nagy része ifj. Nagy Mihály kántortanítót kívánta az iskolába, az előző tanító fiát. A plébános (az iskolaszékkel egyetértésben), azonban Propsz Jakabot támogatta, aki mellesleg id. Nagy Mihály veje volt. Hegyessy plébánosnak már sokszor gondja volt a Nagy családdal, ezért is inkább Propsz tanítót támogatta, akit az iskolaszék meg is választott. Az elégedetlen nép fellebbezett, de ezt az egyházmegyei hatóság elutasította. Erre a feldühödött nép bedobta a plébános ablakait, és sokan megesküdték, hogy soha többé nem mennek templomba és még a halálos ágyukon sem gyónnak. Több mint százan jelentkeztek a pécsváradi református lelkésznel, azzal a céllal, hogy áttérjenek református hitre. Ezután a templom üresen tátongott, a szentségekhez csak nagyon kevesen járultak és az is megesett, hogy annyira fellökték a plébánost a községháza udvarán, hogy az alig bírt felállni.

Emellett rekonstruálhatatlan állapotok uralkodtak templomban és a hitélet területén. A templom istállóhoz hasonlított, piszkos volt és elhanyagolt. Azon felújítás nem történt, nem takarították. A következő plébánosnak azzal kellett kezdenie szolgálatát, hogy a templomból kitisztította a több éves mocskot és egyéb „rondaságokat”,²¹ helyrehozatta a szüette padokat és miseruhákat szerzett be, mert az is alig volt. Miséken prédikáció általában nem volt és ha nagy ritkán erre sor került, akkor is elterjedt dolog volt, hogy pimasz, néha trágár megjegyzéseket kiabáltak be. Gyóntatás csak a húsvéti előtti időben volt, a Nagyhét utolsó napjaiban. Más alkalmakkor való gyónást „felesleges paradéna”²² tartották. Jól jellemzi az a tény is, hogy az ő idejében vészett el a plébániai anyakönyv első kötete (1689–1728).

Nem csak hosszú hivatali idő adatott azonban Hegyessy plébánosnak, hanem rendkívül hosszú élet is. 94 éves korában nyugdíjazták,

²¹ A jámbor és művelt Schmidt Béla csak körülírással él.

²² Napló, I.,28.

papságának 71. évében. Egészségi állapota ekkor rendkívül jó volt, „Újságait még mindig szemüveg nélkül és este egy szál gyertya mellett olvassa el ... és hiányos fogai dacára olyan étvággyal eszik akár egy 25 éves fiatalember.”²³

A plébánossága alatti állapotok és a néppel való viszonya szerencsére élete legvégére megváltozott. 1904-ben bekövetkezett halálára a nép újra megtanulta tisztelni papját, és rendszeresebben kezdtek templomba járni is. A sors fintora – de talán Isten kegyelme is –, hogy éppen az első hosszúhetényi *misszió* alatt, vagyis egy egész községre kiterjedő lelkigyakorlat közben halt meg, amikor is, mindenki azért imádkozott, aki elsőnek hal meg a plébánián. Családi sírboltjában nyugszik a *Templom téren*. A kriptá feletti Szűz Mária szobrot is ő adományozta az egyházközségnek.

²³ Napló, I., 17.

II.3.2. Három arckép a XX. század első feléből

A XX. század első felében három plébános befolyásolta a község életét. Schmidt Béla, Pelcz Árpád és Hantos Béla.

Schmidt Béla 1856-ban született Magyarhertelenden, a kezdeti útkezesés után 1881-ben szenteltette magát pappá, 1894-ig több helyen káplán volt, majd 1894–1901-ig Laskafalván volt plébános. 1901–1919-ig szolgált Hosszúhetényben, majd hirtelen elhelyezték, ezután Pécssett élt és valószínűleg itt is halt meg. A plébániát és a templomot rendbe hozatta, a helybeliek az ő idejére úgy emlékeztek vissza, mint „paradicsomi állapotra”. A nép azonban egy kicsit hidegnek tartotta és sokan nosztalgiával emlékeztek vissza Hegyessyre, akit minden hibája ellenére jobban tiszteltek. Érdekes felvillanás ebből a korból Hesz Magdolna áttérése: „Hesz Magdolna ágostoni evangélikus vallású hajadon, a hosszúhetényi plébániatemplomban 1912. szeptember 23-án, a római katolikus anyaszentegyház kebelébe felvétetett. Az áttérés után azonnal házasságot kötött Ludvig Jánossal, akivel már 12 év óta vadházasságban élt, és akitől 5 gyermeket szült.”²⁴ Némiképp meglepő, hogy az a Schmidt Béla, akit annyira szerettek a faluban, aki annyit tett a plébánia felvirágoztatásáért, aki bevezette 1904-ben a misszió-t. és ezután is több lelkigyakorlatot tartott, 1923-ban megakadályozta az őt követő Pelcz plébánost abban a törekvésében, hogy misszió-t tartson, mivel ekkorra ő szervezte Pécssett a missziós ügyeket, ezt követően pedig arroganciájával annyira megharagította Pelcz plébánost, hogy az le is tett a misszióról, és csak 1925-ben tartották meg domonkos szerzetesek részvételével.

²⁴ Napló, I., 171.

Családi kép az 1920-as évekből. Középen Pelcz Árpád, tőle jobbra Garay Gyula tanító

Pelcz Árpádot – akit Sumonyból helyeztek ide – a templomba járó emberek szerették, de szinte minden évben azt jegyezte fel a Naplóba, hogy ridegséget és közönyt talál. Bocz György úgy emlékezik rá vissza, mint akinek nagy háztartása volt. Itt lakott miniszteri tanácsos testvére, feleségével és két lányával, akik a plébános háztartását vezették. Ezen kívül a harmincas évek végén még két káplánja is volt, akiket persze hírbe hoztak a lányokkal. Pelcz szívesen elkeveredett a falusiakkal, még a kocsmába is elment velük 1926-tól kinevezték esperesnek. Legnépszerűbb káplánja az 1927. szept.-től, 1932 augusztusáig itt szolgáló Halász Gyula volt, aki újmisésként, de 28 évesen került ide, addigra volt már katona és segédjegyző is. A régiek emlékeznek rá, hogy mindig ott táncolt a községi bálokban.²⁵ Plébánosa meg volt elégedve vele, jóindulatú, szorgalmas embernek tartotta. Egyetlen hibájául szűk látókörűségét rótt fel. 1929-ből olvashatjuk a következő híradást Nemes János frissen megválasztott kántortanítóról: „Július 30.-án egy nagyon szomorú ügyben volt kihall-

²⁵ Ezt nem nézte jó szemmel Pelcz esperes, elhelyezésekor ezt írja róla: „Csak a tivornya és multság volt minden vágya” (Napló, II., 153.)

gatás a pécsi járásbírósnál. Nemes kántortanító nyíltan megvádolta Varga tanító urat [Varga Ádám, 1928-tól tanított itt], hogy bűnös viszonyban él Garai tanító [Garay Gyula, 1913-tól tanított itt] feleségével. Hiába mondtam neki, hogy ... csak feltétlen bizonyosság mellett szabad ily hírt terjeszteni, nem hallgatott reám. A Bíróság elítélte becsületsértés és rágalmazás miatt – kérésemre igen enyhén.”²⁶

1930-ban ezt olvashatjuk Berze Nagy Jánosról: „Április 3.-án Berze Nagy János királyi tanfelügyelő látogatta meg iskolánkat. Megcsodáltam pedagógiai képzettségét, de még jobban pedantériáját, mely nem a lényegre helyezi a súlyt, hanem mindenféle jelentéktelen ... körülményekre.”²⁷ Ugyanezen év októberében két dolog tartotta lázban falut, az első: „Az egyik Bocz fiú szökése, ki elvitte a család összes vagyonát, 700 pengőt, és megszökött. ... Némelyek azt mondják, hogy Szovjet-Oroszországba szökött, kikkel állítólag már előzőleg is összeköttetésben volt. „A második pedig az, hogy „Ferencz Miklóst veje – kivel folytonos torzsalkodásban és viszályban élt – lelőtte”.²⁸ A harmincas évek vége felé egyre jobban elhatalmasodott rajta a betegség, ezért 1937-től már nem is ő misézet, hanem a káplán, 1939-től pedig vikárius²⁹ lett kinevezve mellé. 1940-ben nyugdíjazták és Pécsre költözött. Hantos Béla került a helyére.

Hantos Béla nagyon aktív, újíto, Hosszúhetényt felemelni akaró ember volt. 1891-ben született Zala megyében, Pécssett szentelték pappá 1916-ban. Ezután több helyen káplánkodott, majd 1926–1940-ig Pécssett, az Ágoston téri plébánián volt káplán. Több napilapnál dolgozott szerkesztőként (pl. Dunántúl, Pécsi Hírek, Pécsi Katolikus Tudósító stb.), rendszeresen publikált a Magyar Kultúrában, az Egyházi Lapokban, a Jelenkorban. Ő emlékezik meg Bocz György templomgondnok (vagy, ahogy a helybeliek hívták: templomatyja) érdemeiről is. Bocz György 1916–1941-ig, haláláig viselte ezt a tisztséget, így ír róla plébánosa: „Minden vásár- és ünnepnap két Szentmisét és litániát hallgatott, káromló szó nem hagyta el száját, és csodálatos, mélyen

²⁶ Napló, II., 136.

²⁷ Napló, II., 139.

²⁸ Napló, II., 142.

²⁹ A plébánia ügyeit ideiglenesen vezető helyettes.

hívó lélek bölcsességével tudott mindenkor megnyugodni az Isten akaratán. Nemcsak családjának, de az egész községnek példaképpül szolgál minden időben hitvalló, katolikus életével.”³⁰

Csoportkép az 1940-es évekből.

Balról jobbra: Garay Gyula tanító, Isgum József káplán, Gajdóczy János segédkántor, Hantos Béla plébános (ül), Varga Izabella tanítónő, Nemes János igazgató tanító

1941-ben missziót tartott, majd 1943-ban végigvitte a templom tatarozását és kifestését a háború zavarában is. A templom freskóinak elkészítésekor történt egy kis félreértés a falu lakói között: „...mikor a művész [Gebauer Ernő] nemzeti viseletbe öltözött modelleket kért, bokrétások jöttek hozzá. s ebből egyesek ... azt hitték, hogy bokrétásokat fényképeznek a falra, akik <<kanásztáncot>> és a <<verbunkost>> járnak a templom képen, valósággal fortyogott a falu ostobább népe.”³¹

1943-ban a következő levél érkezett Szalay József főhadnagytól, aki Hosszúhetényből indult a háborúba: „Majdnem tíz hónapot töltöttem

³⁰ Napló. II, 179-180.

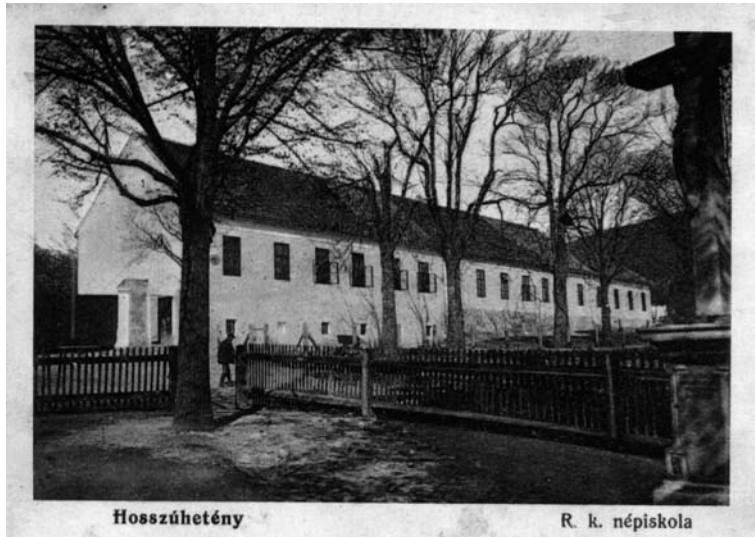
³¹ Napló, II., 186.

abban a borzasztó pokolban ... Nehéz napjaimban két kis szentemhez [Lisieux-i Szent Teréz és Júdás Tádé apostol] fordultam és őket kértem közbenjárásra Jézus Szentséges Szívéhez ... voltak pillanatok, amikor mindennel leszámoltam ... kis szentjeim közbenjárására az Úr megsegített, ezért óhajtom ezt a két szobrot az Úr házában elhelyezni, hogy mindenkinek figyelmeztető legyen, nem hiábavaló az imádság”.³² A háború és az azt követő zűrzavaros időszak tönkretette Hantos plébános szívét, aki 1947. ápr. 19.-én Pécsről megérkezve szívgyengeség következtében meghalt.

³² idézi a Napló, II., 188-189.

II.3.3. Néhány pillanatkép a XX. század második feléből

A „fordulat évében” Hosszúhetényben is történtek kirívó esetek: „[1948] július elején három bányászlegény részegen bejött a plébánia folyosójára és kijelentették, hogy ezután ők parancsolnak az iskolában, papok többé nem léphetnek be az iskolába [az iskolát 1948. június 16-án államosították].”³³; „Szeptember 5.-én felolvastuk a püspöki

Az iskola a II. világháború előtt

kar közös pásztorlevelét, mely ... a szülők vallási kötelességeit hangsúlyozza a gyermekek hitoktatására vonatkozólag. A pásztorlevél itteni felolvasását ... [követően] Kertész Ignác helybéli bányász a Dunántúli Napló c. újságban azzal vádolta a helybéli plébánost [Domosvay Lajost], hogy a templomban uszítja a népet a demokrácia ellen”.³⁴ „December 21.-én éjjel fél 12-kor három kóbor cigány tört be a plébániaházba. A védekező

³³ Napló, II., 199.

³⁴ Napló, II., 199.

plébánost a zárt ajtón keresztül pisztolylövéssel karján, majd rátörve baltával az ujján megsebezték.”³⁵ 1950-ben „május végén kántorunk: Nemes János jelentette, hogy működését felsőbb nyomásra ... nem folytathatja tovább.”, 1951-ben elvették a plébánia földjeit. „Augusztus hó végén a plébániai javadalmi és templomföldeket fel kellett ajánlani az államnak. Ez a hosszúhetényi plébániában a belsőségen, kerten kívül az összes javadalmi földekre vonatkozik, valamint a templom mellett lévő kaszálóra. Eszerint a plébánia javadalmi földekből átadásra kerül ... összesen 23 kataszteri hold ... föld.”³⁶ 1952-ben ezt olvashatjuk a hittanóráról: „Sajnos igen kevesen iratkoztak be, mert ... a tanítók közül egyesek házról-házra jártak, hogy a szülőket gyermekeik beiratásáról lebeszéljék. Sőt még meg is fenyegették őket. Hitoktatási engedélyt ezúttal is csak káplán kapott [tehát a plébános nem]. Az igényelt hittankönyveknek pedig csak a negyed részét küldte el, az Allami Egyházügyi Hivatal. Imakönyv nincs, a régiék már elszakadoztak, csak rózsafüzért tudunk a gyermekek kezébe adni.”³⁷ A hatvanas években Márton Dénes káplán titokban tartott hitoktatást magánházaknál, hogy felkészítse a szentségekhez járulókat, mivel, ha a szülők beíraták volna a gyerekeket az iskolai hittanórára, akkor elbocsátották volna őket állásukból. A szentségekhez járulás sem a faluban történt, hanem a környező plébániákon, ahol nem ismerték a szülőket. 1974-ben a következő érdekes bejegyzést olvashatjuk: „Június 23-án két autóbusszal és több személygépkocsival Szekszárdon jártunk ... a híveimmel szentévi zárándoklatra. Ugyanazon a napon Szekszárdon szentelte pappá megyés Főpásztorunk [Dr. Cserhádi József megyéspüspök] Bíró László³⁸ ... egyházmegyes diakónusunkat, aki, mint kispap többször is megfordult nálunk: nyaranta egy-egy kispap nap alkalmával. Búcsújáró híveink [a] szentségekhez járultak és nagy lelki élmény volt számukra a papszentelés.[Matolcsy István plébános bejegyzése]”³⁹.

³⁵ Napló, II., 199.

³⁶ Napló, III., 5.

³⁷ Napló, III., 7.

³⁸ Bíró László: jelenlegi kalocsai segédpüspök, a Központi Szeminárium rektora.

³⁹ Napló, III., 61.

Temetés az 1970-es években. Középen Matolcsi István plébános, mellette Horváth Ernő kántor

II.4. Az ünnepek és a misék sajátosságai

A nép gondolkodásának változásával megváltoztak az ünnepek is, azonban néhány ősi eredetű helyi szokás fennmaradt. A következő jelentősebb ünnepi szokások voltak Hosszúhetényben: Nagyböjtben rendszeresen háromnapos lelkigyakorlat tartatott (Triduum), ez mára megszűnt. Pünkösdvasárnap előtti szombaton rendszeres volt a zárándoklat Máriagyűdre. A reggel 6 órakor tartandó mise után a pap vagy a kántor a vásártérig kísérté a zárándokokat, másnap pedig szintén kimentek eléjük a Vásártérig, amikor megérkeztek. A zárándokok, akik sokszor 2-300-an is voltak nem a főúton mentek, hanem a Hird-Romonya-Bogád-Tenkes útvonalon. A háború után ez a zárándoklat megszűnt, később Nagyboldogasszony ünnepére tevődött át, majd ezt is betiltották. Páduai Szent Antal emléknapján, június 13.-án községi ünnep volt, ekkor történt a jószág és a só megáldása.⁴⁰ Halottak napján körmenet volt a temetőbe. Húsvét hajnalán a férfiak felmentek a Zengőre, a Bocz-kereszthez imádkozni. Szeptemberben sokan zárándokoltak át Magyaregregyre, búcsúra. Fehérvasárnapon (A Húsvétvasárnapot követő vasárnap) ösidők óta egész napos szentségimádás volt. Ezen a napon mindenki fehér ruhában ment a templomba.

1911 előtt a templombúcsú parancsolt ünnep volt, tehát december 6.-án, Szt. Miklós napján nem szabadott dolgozni és kötelező volt a Szentmisén részt venni. Bevett szokás volt, hogy vendégszónokokat hívtak a búcsúra. Ezután kötelező jellege megszűnt, de az ünnep megtartott, két misével és délután litániával. A Nagykocsmában Szent Miklós napi búcsúbál volt.

Krisztus Király ünnepét XI. Pius pápa 1925-ben vezette be, melyet október utolsó vasárnapján tartottak. Hosszúhetényben azonban egészen 1943-ig csak a decemberi búcsút ünnepelték. Hantos plébános nagyon büszke volt a Gebauer Ernő által ez évben épített Krisztus Király freskóra és javasolta kisbúcsú tartását ezen a napon. Ettől kezdve október végén is tartottak templombúcsút az 1943-ban felszentelt freskó tiszteletére, és a felszentelés emlékére. Ezek után egy-

⁴⁰ Dr. Andrásfalvi Bertalan hívta fel a figyelmemet arra a tényre, hogy az állatok védőszentje nem Páduai Szent Antal, hanem Remete Szent Antal volt. Ennyiben is érdekes volt ez a régi hetényi szokás.

re inkább az októberi búcsúra terelődött a hangsúly és mivel októberben jobb idő van, mint decemberben, ez lett a „vendégváró búcsú” is. A vendégek részt vettek az ünnepi szentmisén. A templomban is ezt ünnepelték fényesebben, de a Szent Miklós napi búcsú is megmaradt. 1973-ban Krisztus Király ünnepe áttevődött az egyházi év végére, vagyis novemberre. Azonban az egyházközség nem helyezte át a búcsút, hanem megmaradt az októberi búcsú.

Hosszúhetényben a vasárnapi mise mindig úgy fejeződik be, hogy a nép elmondja az *Úr angyalát* és a *Templomodból távozom* kezdetű imát. Ennek eredete messze nyúlik vissza: 1901-ben a pap a mise végén lejött az oltár alsó lépcsőjéhez és elimádkozták a hívekkel az *Úr angyalát*, egy *Miatyánkot* egy *Üdvözlégyet*, az *Uram hallgasd meg könyörgésünket* kezdetű imát és egy *Dicsőséget*. Ezután volt a befejező ének. Ez ugyan liturgikusan nem helyes, mivel a mise része a befejező ének, az imák (*Úr angyala* stb.) viszont nem azok. A II. vatikáni zsinat előtt a népének viszont inkább aláfestés, a közösségi alkalom lezárása volt, nem volt része a szűkebb értelemben vett énekes misének (a Cantatumnak), a zsinat óta azonban a befejező ének szerves része a misének ezért csak ennek elhangzása után szabad elkezdni az *Úr angyala* és más imádságokat, amelyek régi és szép hagyományból erednek.

III. ZÁRSZÓ

A hosszúhetényi plébánia hiteles történetének jobb megismeréséhez további kutatások szükségesek. A XVIII. századtól kezdve sok hiteles forrás áll rendelkezésünkre, de ezeket teljes egységükben még senki sem vizsgálta meg, pedig szinte hiátus nélkül felrajzolható lenne ettől kezdve a történelem. Az ezt megelőző korokhoz nem találunk anyagot a Pécsi Püspökségen, de valószínűleg helyben sem. Halvány remény van azonban arra, hogy a bencés rend iratai közül ráakadunk valamire, amiből meg tudnánk valamit a török korról és az azt megelőző időkről. Fontos lenne ezen kívül ásatásokat végezni és a régi templomokat feltárni.

A hosszúhetényi plébánia mindig nagy és jelentős plébánia volt (ezért is szomorú, hogy jelenleg nincs önálló plébánosa), a múlt emlékei azonban méltatlan állapotban vannak. Sokat emelné a község rangját is, ha plébániatörténeti múzeum létesülne itt, valamint ha a templom visszakapná műemléki rangját.

Végezetül szeretném megköszönni *Puxler Márton*, *Papp János*, *Bocz György*, *Dr. Andrásfalvi Bertalan* és *Dr. Varga László* segítségét, akik mindvégig nyomon kísérték a munkámat és észrevételeikkel tevékeny szerepet vállaltak annak létrejöttében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Elsődleges források:

A hosszú-hetényi r. k. plébánia történeti naplója az 1689. évtől 1901-ig és 1901-től tovább, I-III. kötet (kézirat) HPI

Conscriptio, Pécs, 1733. (kézirat) PPL

Conscriptio, Pécs, 1766. (kézirat) PPL

Visitatio Canonica, 1742. (kézirat) PPL

Visitatio Canonica, 1769. (kézirat) PPL

Visitatio Canonica, 1770. (kézirat) HPI

Visitatio Canonica, 1783. (kézirat) HPI, PPL

Visitatio Canonica, 1810. (kézirat) PPL

Visitatio Canonica, 1829. (kézirat) HPI, PPL

Egyházközségi képviselőtestületi jegyzőkönyvek 1940-1964. (kézirat)
HPI

lelőhelyek:

HPI = A hosszúhetényi plébánia irattára

PPL = A Pécsi Püspökség Levéltára

másodlagos források:

Visitatio Canonica, Pécs, 1721. idézi: Brüsztle, III., 80-81.

BRÜSZTLE [József], *Hosszu-Hetény (Comitat. Baranya) = Recensio Universi Cleri Dioecesis Quinque-Ecclesiensis, distincte a tempore exito his partibus tranquillitatis, adjectis quibusdam aetatem hanc antecedentibus, commentariis historicis illustrata per Josephum BRÜSZTLE parochum Olaszensem in Dioecensi Quinqueecclesiensi*, Quinque-Ecclesiis, 1879, III., 79-93.

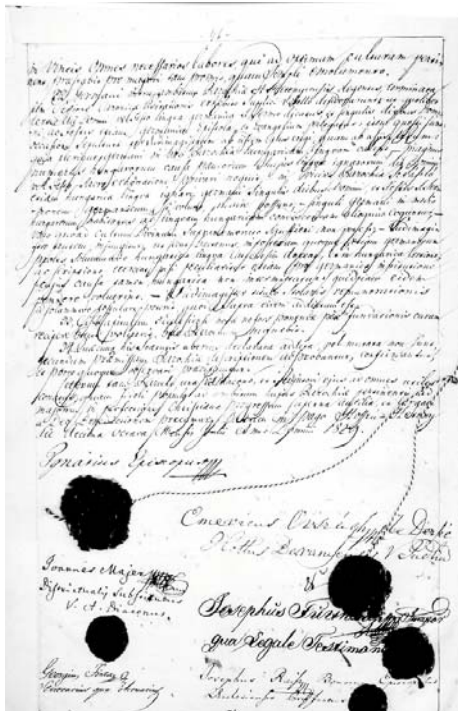
egyéb források:

BEZERÉDY GYÖZÖ, *Hosszúhetény*, Bp., 2000. (Száz magyar falu könyvesháza)

DALLOS Nándor, *Hosszúhetény község lakosságának ragadványnevei*, Hosszúhetény, 1996. (Hosszúhetényi Honismereti Füzetek 1.)

DALLOS NÁNDORNÉ, *A hosszúhetényi iskola története*, Hosszúhetény, 1997. (Hosszúhetényi honismereti füzetek 2.)

DALLOS Nándor – PESTI János, *Hosszúhetényi szótár*, Hosszúhetény, 1999. (Hosszúhetényi Honismereti Füzetek 3.)

Függelék

I. Plébánosok (A Napló alapján)

(a hosszúhetényi plébánia alapításának hivatalos dátuma 1689, mivel a pécsi püspök ekkortól küldött ide plébánosokat, azt ezt megelőző korokról – amikor a Pécsváradi Apátság birtoka volt a plébánia – nincs adatunk.)

1. Gyurkovics Jácint OP (1689–1694)
2. Verböczy János OP (1694–1715)
3. Gábor Gábriel (1715–1728)
4. Domsics Mátyás (1728–1731)
5. Jaduda Mihály (1731–1741)
6. Kostyán Ádám (1741–1762)
7. Losontzy Sámuel (1762–1785)
8. Bésán Ignác (1786–1797)
9. Juranics Antal (1797–1806)
10. Grabarics József (1806–1835)
11. Hegyessy László (1835–1901)
12. Schmidt Béla (1901–1920)
13. Pelcz Árpád (1920–1940)
14. Hantos Béla (1940–1947)
15. Domosvay Lajos (1947–1970)
16. Matolcsi István (1970–74) vikáriusként, (1974–81) plébánosként
17. Némedi Ferenc (1981–1996)
18. Kövesi Ferenc (1996–1997)

1997-től a pécsváradi plébánia látja el.

19. Antal Géza (1997–)

II. Káplánok (a Napló alapján)

(állandó káplánállomás 1788-tól létesült, előtte szerzetesek segédkeztek alkalmanként a helyi plébánosnak)

1. Kupetz János (1788. szept.–1789. ápr.)
2. P. Asarias OfmCap. (1789. ápr.–1792. máj.)
3. Tetrik András (1792. máj.–1793. jún.)
4. Bregovics Pál (1793. jún.–1794. máj.)
5. P. Bruno Ofm (1794. máj.–dec.)
6. P. Asarias OfmCap. (1794. dec.–1797. ápr.)

1797. ápr.-tól 1798. febr.-ig nem volt káplán

7. Ferdinandus Gots O.Praem. (1798. febr.-1800. dec.)
8. Ketzeli Antal (1800. dec.-1801. febr.)
9. Ketzeli Mihály (1801. febr.-júl.)

1801. júl.-tól nov.-ig nem volt káplán

10. Némethi János (1801. nov.-1805. júl.)
11. Homolay József (1805. júl.-1806. okt.)
12. Szántó Mihály (1806. okt.-1808. febr.)

1808. febr.-tól aug.-ig nem volt káplán

13. Dobos János (1808. aug.-nov.)
14. Klinics Mihály (1808. nov.-1814. dec.)
15. Kontz József (1814. dec.-1815. aug.)

16. Bognár István (1815. aug.-1816. máj.)
17. Farkas József (1816. máj.-nov.)
18. id. Horváth János (1816. nov.-1818. jan.)
19. Bödör József (1818. jan.-1819.febr.)
20. Stangl Antal (1819. febr.-okt.)
21. Szalay József (1819. okt.-1820. nov.)
22. Tamás József (1820. nov.-dec.)
23. Szántó Gábor (1820. dec.-1821. nov)
24. Mestrics János (1821. nov.-1822.aug.)
25. Varju József (1822.aug-1834. márc.)
26. Ladányi Mihály (1834. ápr.-1835. szept.)
27. Berecz József (1835. okt.-1837. márc.)
28. Kontz József (1837. márc-1838. jan)
29. Német János (1838. jan.-1840. máj.)

1840. máj.-tól 1841. nov.-ig nem volt káplán

30. Koch Fülöp (1841. nov.-1842. szept.)
31. Nagy József (1842. nov.-1843. jún.)

1843. jún.-tól dec.-ig nem volt káplán

32. Lamina Vendel (1844. jan.-aug.)
33. Guger Móricz SJ (1844. szept.-okt.)
34. Aszalay Vince SJ (1844. okt.- 1845. aug.)

1845. aug.-tól 1846. aug.-ig nem volt káplán

35. Kóbor Jakab (1846. aug.-1849. jún.)

1849. jún.-tól 1850. febr.-ig nem volt káplán

36. Kóbor Jakab (1850. febr.-1854. ápr.)

1854. ápr.-tól nov.-ig nem volt káplán

37. Ughy Vencel SJ (1854. nov.-1860. jún.)

38. Liebhauser Ferenc (1860. jún.-szept.) adminisztrátor

39. Stark Pál (1860. szept.-1860. nov.) adminisztrátor

1860. nov.-tól 1863. okt.-ig nem volt káplán

40. Teppert József (1863. okt.-dec.)

41. Kazinczky Imre (1863. dec.-1864. dec.)

42. Fekete Sándor (1865. jan.-máj.)

43. Kazinczky Imre (1865. máj.-aug.)

44. Ughy Vencel SJ (1866. ápr.-máj.)

1866. máj.-szept.-ig nem volt káplán

45. Vaszner Mihály (1866. szept.-1867. márc.)

1867. márc.-tól 1868. márc.-ig nem volt káplán

46. Halvax József (1868. márc.-dec.)

47. Fischer Lipót (1869. jan.-1870. júl.)

48. Herbst Gáspár (1870. júl.-1873. okt.)

49. Germán János (1873. okt.-1874. szept.)

50. Heid János (1874. szept.-1876. máj.)

51. Kulcsár János (1876. máj.-szept.)

52. Kögl Ede (1876. szept.-1877. szept.)

53. Horváth György (1877. szept.-1878. ápr.)
54. Kulcsár János (1878. ápr.-1885. febr.)
55. Potlácsmik Antal (1885. febr.-okt.)
56. Kovács József (1885. okt.-1887. júl.)
57. Walter József (1887. júl.-1888. dec.)
58. Mozolányi István (1888. dec.-1892. ápr.)
59. Offenmüller Zsigmond (1892. ápr.-1893. dec.)
60. Reiner Ferenc (1893. dec.-1896. júl.)
61. Dióssy József (1896. júl.-1898. febr.)
62. Nunkovics Gábor (1898. febr.-1901. febr.)

1901. febr.-tól júl.-ig nem volt káplán

63. Riedlinger Dezső (1901. júl.-1903. szept.)
64. Blandl György (1903. szept. 1-18.)
65. Budanovich Vince (1903. szept.-1904. jún.)
66. Gsvind Sándor (1904. jún.-1907. szept.)
67. Fehérváry Ferenc (1907. szept.-1908. júl.)
68. Kerbolt Károly (1908. júl.-1909. szept.)
69. Gratzl Gyula (1909.szept-1911. aug.)
70. Kemény Ferenc (1911. aug.-1912. szept.)
71. Scheich Gyula (1912. szept.-1913. jan.)
72. Graüman Imre (1913. jan.-1914. jan.)
73. Baranyai János (1914. febr.-aug.)
74. Horváth Lajos (1914.aug.-1915. jan.)
75. Zanyi Ferenc (1915. jan.-1916. nov.)

76. Nyári József (1916. nov.-1918. jún.)
77. Domosvay Lajos (1918. jún.-1920. ápr)
78. Kecskés Károly (1920. ápr.- 1921. júl.)
79. Papp István (1921. aug.-1922. jún)
80. Berlakovics János (1922. júl.-1924. aug.)
81. Vaszari Kálmán (1924. szept.-1925. jún.)
82. Magasföldi Péter (1925. júl.-1927.aug.)
83. Halász Gyula (1927. szept.-1932. aug.)
84. Patócs József (1932. szept.-1935. júl.)
85. Kovács Kálmán (1935. aug.-1937. jún.)
86. Kőszegi István (1937. júl.-1940. aug.)
87. Albert József (1938. szept.-1939. febr.) adminisztrátor
88. Baranyai Ernő (1939. febr.-1940. márc.) adminisztrátor
89. Dr. Juhász Pál (1940. aug.-1941. febr.)
90. Békefi János (1941. febr.-1941. okt.)
91. Nagy Ferenc (1941. nov.-1943. nov.)
92. Hidasi János (1943. nov.-1946. márc.)
93. Dr. Galambos Ferenc (1946. márc.-jún.)
94. Isgum József (1946. júl.-1948. nov.)
95. Szűcs Ferenc (1948. nov.-1951. nov.)
96. Szabadkai Nándor (1951. nov.-1952. szept.)
97. Somogyi Adolf (1952. szept.-1954. szept.)
98. Nagy Gábor (1954. szept.-1956. szept.)
99. Dora Antal (1956. szept.-1959. okt.)
100. Márton Dénes (1959. okt.-1962. dec.)

101. Matolcsi István (1962. dec.-1970. febr.)

1970-től nincs káplán

102. Puxler Márton (1999-) lelkipásztori kisegítő, plébániaigazgató
(világi)

III. Kántortanítók és kántorok (a Napló és egyéb források alapján)

1. Varga Mihály (XVIII.sz. eleje, 1721-ben már idős ember. Lege-
lőbb 1689-től)
2. Váty György (1738-ban ő volt a tanító)⁴¹
3. Árvai Ádám (1766-ban ő volt)⁴²
4. Jó Mihály (1769-ben ő volt)⁴³
5. Vizi Imre (az 1783-as *Visitatio* alapján, 40 éves, nem tudni mi-
kortól és meddig tanított itt.)
6. Németh Mihály (1819-?)⁴⁴
7. Tóth József (az 1840-es évek közepétől-1860)
8. Nagy Mihály (1860 -1895)
9. Propszt Jakab (1895 - 1928)
10. Nemes János (1928-1950)
11. Gajdócsy János (1937-1950) segédkántor
12. Megáll Endre (1950–1952)
13. Smaraglay István (1952–1957)

⁴¹ Bezerédy Győző alapján, p. 83.

⁴² Losontzy *Conscriptioja* alapján, 1766.

⁴³ Országh László segédpüspök *Visitatio*-ja alapján, 1769.

⁴⁴ Lehet, hogy őt közvetlenül követte Tóth József.

14. Bálint József (1957–1961)
15. Horváth Ernő (1961–1993)
16. Balogh Brigitta (1993–1996)
17. Horváth Ernő (1996–1997)

1997-től a pécsváradi kántor jár át

18. Straub Mihály (1997–)

IV. Nagy Gábor, egykori káplán visszaemlékezése

1954–56-ig voltam káplán Hosszúhetényben. Domosvai Lajos plébános volt a főnököm.

Egy filia, Martonfa tartozott a plébániához, ahol minden vasárnap volt szentmise, amit a hívek megtöltöttek. Adakozó, összetartó, barátságos emberek voltak.

Hosszúhetényben az iskolában volt rendszeres hitoktatás, amin a tanulók kb. 50–60%-a részt vett. Az iskola a templom feletti épületben volt.

Hosszúhetényben vasárnaponként két szentmise volt és minden szertartáson a hívek egy része jelen volt. Egy első szentáldozáson 40–45 tanuló vett részt.

Az emberek barátságosak, szívesek voltak. Jó, közvetlen volt a közhangulat. Rendszeres kántor is működött. háztartásszervezés volt.

46 év távlatából erre emlékszem.

A plébániához nagy kert, udvar és egy kisebb szőlő is tartozott.

Pécs, 2002. január 31.

Nagy Gábor

Ich schwöre dir Gott: Maria Im Jung's
 = Frau: und Allen Gottes Anhängern:
 Das ich alle, und jede Frau, welche mich
 in christlicher Conception, in Geburt, in
 Taufe, welche zu menschlichem Sein, durch
 einen göttlichen Abguss, durch einen
 = gottlichen Willen, in Christus, ohne
 alle Zwangsmittel, durch, und
 ohne alle menschlichen Anstrengung, durch
 Gottes Willen, ohne menschlichen Abguss: allein
 dem Allwissenden Gott: meine Anhängerschaft
 und die meine Anhängerschaft bezeugend,
 bezeugend will: und nichts, was ich in
 Christus, auf die mich Anhängerschaft
 = Frau, in Christus, oder in Christus
 = Frau, durch Christus, ohne
 = Frau will. alle mich Gott zulass:
 in seiner Liebe Frau: und Allen Gottes
 Anhängern

*Generale juramentum, de
 fidei, conscientioso, absque omni humano
 = fidei, conscientioso, absque omni humano
 = fidei, conscientioso, absque omni humano*

Az eskü szövege németül